

567 / 357 / 9 / 97
H/d
HINL
Exnr. 14 van 19 Exn

NOTA

MINISTERIE VAN DEFENSIE

Militaire Inlichtingendienst

Nota bestemd voor

- CS
- HACIV
- HAO
- HAVI
- HAMIDKL
- HAMIDKLu
- HAMIDKM

Nummer
DIS97000892

Datum
21 februari 1997

Onderwerp:
Inlichtingenbulletin

1. Hierbij doe ik U toekomen Inlichtingen-Bulletin nr. 07/97 van de MID.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst,

mr [redacted]
Brigade-generaal

Bijlagen

- 1 -

Opsteller

drs [redacted]

Doorkiesnummer

070 - 3186967

[REDACTED]

INLICHTINGEN-BULLETIN NR.: 07/97
(20 februari 1997)

RUSLAND

Nucleaire doctrine : first-use of no-first-use?

De Secretaris van de Russische Veiligheidsraad, [REDACTED] sprak onlangs over de mogelijkheid dat Rusland onder bepaalde omstandigheden als eerste kernwapens zou kunnen gebruiken tegen een conventionele agressie. Hij zei letterlijk: "Iedereen behoort te weten dat in het geval van een directe uitdaging, ons antwoord zal zijn om alle opties te bekijken en dat de wij zelf de keuze voor een optie zullen maken, inclusief kernwapens". President [REDACTED] heeft zich, bij monde van zijn woordvoerder, van de uitlating gedistantieerd en laten verklaren dat het om [REDACTED]'s persoonlijke mening gaat. Ook andere personen uit de Russische politieke leiding hebben zich van de uitspraken van [REDACTED] gedistantieerd. Door de reacties op [REDACTED]'s uitlatingen is onduidelijkheid ontstaan over de officiële Russische nucleaire doctrine.

In de Russische militaire doctrine uit 1993 staat dat het gebruik van kernwapens mogelijk is tegen kernwapenstaten of tegen landen, die verbonden zijn met kernwapenstaten. In politieke verklaringen is duidelijk gemaakt dat in beginsel kernwapens alleen als antwoord op een nucleaire aanval zouden worden ingezet. In uitzonderlijke situaties (bijvoorbeeld bij een conventionele aanval op nucleaire commandofaciliteiten of op kerncentrales) is evenwel een eerste gebruik van kernwapens mogelijk.

Vorig jaar leek [REDACTED] de mogelijkheden voor een eerste gebruik te verruimen. In een brief aan de Doema, waarin hij het Russische veiligheidsbeleid voor de periode 1996-2000 uiteen zette, introduceerde hij het principe van "*realistische afschrikking*", waarin kernwapens een sleutelrol spelen. In de brief schreef [REDACTED] dat "*Rusland voor de voorzienbare toekomst de status van nucleaire mogendheid zal behouden om te voorkomen dat er een nucleaire aanval of een grootschalige agressie met conventionele strijdkrachten tegen Rusland en/of zijn bondgenoten zal plaatsvinden*". Daarmee werd de sterke suggestie gewekt dat Rusland nucleair zou antwoorden op een grootschalige conventionele agressie. Het distantiëren van de uitspraken van [REDACTED] lijkt op gespannen voet te staan met de inhoud van de brief van de Russische president uit 1996. Een mogelijke verklaring voor de tegenstrijdige uitlatingen is, dat de beleidswijziging nog formeel moet worden vastgelegd in een nieuwe militaire doctrine (die overigens al is aangekondigd) of dat [REDACTED] als adviseur van de president, niet de geëigende functionaris is om namens de regering te spreken.

Federatieraad verwerpt "Wet voor Vernietiging Chemische Wapens"

De Russische Federatieraad, het Hogerhuis van het Russische parlement, heeft de "Wet voor de Vernietiging van Chemische Wapens" verworpen omdat er in de wet

[REDACTED]

onvoldoende gelet zou zijn op veiligheids- en milieu-aspecten. De wet moet het juridische kader gaan vormen voor de vernietiging van de Russische voorraden chemische wapens. De vernietigingswet was eerder met algemene stemmen (345 voor, 0 tegen) door de Doema goedgekeurd. Daarbij is echter door de Doema aangegeven dat de vernietigingswet door beide huizen van het parlement moet zijn goedgekeurd voordat de Chemische WapenConventie (CWC) kan worden geratificeerd.

De Doema heeft in beginsel de mogelijkheid om met een 2/3 meerderheid de stemming in de Federatieraad nietig te verklaren. Het is echter waarschijnlijker dat de Doema met de Federatieraad zal gaan onderhandelen over een compromis, omdat de Federatieraad de mogelijkheid heeft om de ratificatie van de CWC tegen te houden. Dit kan vertraging van de CWC en een latere start van het Russische programma voor de vernietiging van chemische wapens tot gevolg hebben.

[REDACTED] spreekt vertrouwen uit in [REDACTED]

Op maandag 17 februari sprak President [REDACTED] met de Russische Minister van Defensie [REDACTED]. [REDACTED] zei bij die gelegenheid volledig vertrouwen in [REDACTED] te hebben en stelde dat geruchten over een op handen zijnd ontslag van [REDACTED] absoluut onjuist zijn. De president erkende dat er inhoudelijke meningsverschillen inzake militaire hervormingen zijn tussen de Minister van Defensie en de Secretaris van de Defensieraad, [REDACTED]. De president zei dat hij uiteindelijk zal kiezen voor één van de twee visies. Waarschijnlijk wacht [REDACTED] daarmee tot de volgende zitting van de Russische Defensieraad, die voor maart is gepland.

Twee weken geleden werd Minister van Binnenlandse Zaken [REDACTED] door [REDACTED] tot vice-premier benoemd, verantwoordelijk voor het taakgebied van de zogenaamde "machtsstructuren" (strijdkrachten, paramilitaire organisaties, politie). In de Russische media werd aanvankelijk aangenomen dat daar ook het defensiebeleid onder zou vallen. Inmiddels is duidelijk geworden dat [REDACTED] zich daar niet mee zal gaan bezighouden, maar zich zal concentreren op openbare orde en bestrijding van belastingontduiking.

Groei Personeelstekorten in de Strijdkrachten

In Rusland is de halfjaarlijkse rotatie van dienstplichtigen afgesloten. Volgens de Generale Staf zijn 117.300 rekruten bij de reguliere strijdkrachten aangetreden; ongeveer 20% minder dan voorzien en onvoldoende om de afzwaaiende lichter te vervangen.

De feitelijke sterkte van de Russische strijdkrachten wordt geschat op 1,3 tot 1,4 miljoen man. De officiële sterkte bedraagt 1,7 miljoen militairen. De tekorten betreffen vooral de lagere functies voor dienstplichtigen en jonge beroepsofficieren.

OEKRAÏNE

Nauwere betrekkingen met Georgië

Vorige week heeft de Georgische president [REDACTED] een bezoek gebracht aan zijn Oekraïense collega [REDACTED]. Oekraïne heeft, zonder dit nader te specificeren, kenbaar gemaakt een grotere rol te willen spelen in het oplossen van het Georgisch-Abchazische conflict. De presidenten hebben verder gesproken over het opzetten

[REDACTED]

van een "maritieme transportcorridor" tussen beide landen, zodat de spoorverbinding via Abchazië en Rusland kan worden vermeden. Oekraïne is bereid haar havenfaciliteiten beschikbaar te stellen voor olietransport vanuit Azerbeidzjan. Deze olie zou via een nog aan te leggen "westelijke" pijpleiding dwars door Georgië naar de Georgische Zwarte Zeehavens moeten worden vervoerd als alternatief voor de pijpleiding die via Tsjetsjenië loopt. Oekraïne heeft ook belangstelling voor de totstandkoming van een "Euro-Aziatische transportcorridor" en wil zich aansluiten bij een samenwerkingspact op transportgebied. Dit pact dateert uit 1996 en is afgesloten tussen Georgië, Azerbeidzjan, Oezbekistan en Turkmenistan. Oekraïne en de oorspronkelijke ondertekenaars van het pact zijn allen tegenstander van een overheersende positie van Rusland in het GOS.

Ten aanzien van de NAVO zijn [REDACTED] en [REDACTED] van mening dat ieder land het recht heeft zelf te beslissen om tot de NAVO toe te treden. Hierbij werd het belang van een speciaal partnerschap tussen de NAVO en Oekraïne benadrukt. Georgië is niet verontrust over een eventuele uitbreiding van de NAVO. Overigens is in Moskou negatief gereageerd op het recente bezoek van NAVO secretaris-generaal [REDACTED] aan Georgië en aan andere zuidelijke GOS-staten. [REDACTED] woordvoerder zei de reis van [REDACTED] te zien als onderdeel van een verborgen NAVO-agenda met als hoofdthema het belemmeren van politieke en militaire integratie in GOS-verband.

IRAN

Mogelijke levering geavanceerd luchtdoelsysteem door Rusland

Begin februari zijn in Rusland activiteiten waargenomen van drie SA-10C (S-300) bataljons, die soms samenhangen met het gereedmaken van deze systemen voor export. Dit geavanceerde raketsysteem tegen luchtdoelen wordt bestempeld als de Russische versie van het Amerikaanse Patriot-systeem. Het is nog niet duidelijk wat de bestemming van het transport zal zijn. Iran, Cyprus en de Volksrepubliek China komen voor de leverantie in aanmerking. Betrouwbare inlichtingen wijzen uit dat Iran op dit moment haast maakt met de aanschaf van geavanceerde luchtdoelraketsystemen in Rusland. Vooral het SA-10 systeem zou een substantiële aanvulling betekenen op de tekortschietende luchtverdedigingscapaciteit van Iran. Tot dusver zijn er geen aanwijzingen dat Iraanse militairen in Rusland zijn/worden opgeleid voor het SA-10 systeem. Deze opleiding neemt tenminste driekwart jaar in beslag. Bij eventuele levering zullen dan ook Russische militaire adviseurs en technici zorg dragen voor de installatie en het operationeel maken van het SA-10-systeem in Iran. De betrokkenheid van een dergelijk Russisch militair contingent (minimaal 100 man) bij de luchtverdediging van Iran is, zowel bilateraal alsook regionaal, niet zonder politieke betekenis. In ieder geval past dit in de toenemende economische en militaire samenwerking tussen Rusland en Iran.

Voorts is vermeldenswaard dat de waarneming van de SA-10 activiteiten samenviel met het bezoek van de Russische premier [REDACTED] aan Washington (5 februari). Aangenomen mag worden dat de mogelijke Russische wapenleverantie aan Iran door president [REDACTED] ter sprake is gebracht. In dat geval zal hij ongetwijfeld hebben gerefereerd aan de Russische belofte aan de Amerikaanse

[REDACTED]

regering uit 1994, om bepaalde geavanceerde wapensystemen niet (meer) aan Iran te leveren.

Mogelijke levering van middellange afstandsraкет/rakettechnologie door Rusland

Voorts is dezer dagen in de Amerikaanse pers melding gemaakt van de recente Russische levering van technologie/onderdelen van het - verouderde - SS-4 raketsysteem aan Iran (bereik iets meer dan 2.000 km). Een mogelijke transactie van (onderdelen van) dit systeem wordt op dit moment niet door inlichtingenbronnen bevestigd en weinig aannemelijk geacht. Het destijds in de Oekraïne geproduceerde systeem dateert van 1958 en alle exemplaren zijn onder het INF akkoord (1989-1990) vernietigd. Daarentegen is de overdracht van SS-4 technologie voorstelbaar, vooral gezien het technologisch relatief minder hoge niveau van de Iraanse militaire industrie. Van Russische zijde is evenwel op 14 februari met klem ontkend dat er sprake is van enigerlei leverantie aangaande de SS-4.

Feit is dat Iran al langer een raketsysteem met een dergelijk bereik, dan wel de technologie voor zulk een systeem, poogt te verwerven. Zoals bekend is Iran al jaren met Noord-Korea in onderhandeling over de levering van de No Dong-1, een middellange afstandsraкет die binnen afzienbare tijd operationeel zou zijn.

Aanhoudende speculaties over Amerikaanse aanval

De mogelijke aanschaf van voornoemd SA-10 systeem lijkt samen te hangen met de voortdurende speculaties over een op handen zijnde Amerikaanse militaire actie tegen Iran. (vide MID-Inlichtingenbulletin 04/97 dd.300197) Intussen wordt het onderzoeksrapport over de toedracht en de daders van de aanslag op de Amerikaanse basis AL-KHOBAR (juni 1996, Saudi-Arabië), dat begin februari zou verschijnen, aangehouden. Uit inlichtingenkanalen wordt gemeld dat dit verband houdt met een meningsverschil tussen de VS en Saudi-Arabië over de conclusies van het onderzoek. Zo zou de betrokkenheid van Iran bij de aanslag aanzienlijk beperkter zijn dan de VS willen doen voorkomen. Vast staat dat (ook) Saudische islamitische extremisten waren betrokken bij de uitvoering van de aanslag. Betrouwbare bronnen suggereren dat de rol van Iran heeft bestaan uit indirecte steunverlening aan de (Saudische) daders, mogelijk in de vorm van opleiding en uitrusting. Benadrukt moet worden dat de berichten/speculaties terzake niet uit Amerikaanse bron komen en dat er van Amerikaanse zijde ook geen commentaar op wordt gegeven. Niettegenstaande de hardnekkige geruchten is de mate van waarschijnlijkheid van een aanstaande Amerikaanse militaire actie tegen Iran moeilijk aan te geven. Er kan vanuit worden gegaan dat de VS niet zullen schromen een actie uit te voeren als de Iraanse betrokkenheid bij de aanslag op AL-KHOBAR voor hen voldoende is aangetoond. Het feit dat Iran internationaal terroristische aanslagen uitvoert en derden hierin ondersteunt, ligt hieraan ten grondslag. In juni 1996 hadden de VS reeds de economische en militaire boycot tegen Iran aangescherpt.

IRAK

Oplopende spanningen met Iran

Nadat Irak eerder Iran ervan had beschuldigd de hand te hebben in de aanslag op de zoon van [REDACTED] en steun zou leveren aan het Iraakse verzet, worden nu Iraanse diplomaten het land uitgezet. Dit proces gaat gepaard met toenemende gewelddadige aanslagen aan beide zijden. De recente ontwikkelingen impliceren dat de betrekkingen tussen de beide landen op een nieuw dieptepunt zijn beland. Opvallend genoeg neemt de Iraanse betrokkenheid bij de ontduikingen van het VN-embargo tegen Irak toe. Afgezien van het economisch belang bij deze ontduikingen verbindt klaarblijkelijk ook het doorkruisen van het Amerikaanse "dual containment"-beleid voor het Golfgebied beide landen.

ZAÏRE

Inmenging door Angola

Angola lijkt van de huidige wankelende (veiligheids-)situatie in Zaïre gebruik te willen maken en operaties te gaan uitvoeren tegen (UNITA-)rebellen die naar dat land zijn uitgeweken. Er zijn aanwijzingen dat huurlingen van de zogeheten Katangese brigade met steun van de Angolese strijdkrachten (FAA) op weg zijn naar Kigali en vervolgens Zaïre. De Katangese strijdmacht is destijds vanuit Shaba (Zaïre) naar Angola uitgeweken en maakte deel uit van de FAA. De Katangees-Angolese operatie is in beginsel gericht tegen de naar schatting 30.000 Angolese UNITA-rebellen, die voornamelijk zijn geconcentreerd in zuid-Zaïre. De (zuiverings-)actie zal plaatsvinden vanuit een positie ter hoogte van Uvira (Zaïre) zuidwaarts richting Lubumbashi en vanuit Cabinda (Angola) noordwaarts richting Kinshasa. Bij deze operatie zullen ten minste enkele duizenden huurlingen/militairen zijn betrokken. Zij hebben de beschikking over onder meer (bewapende personeels-)voertuigen, mortieren, artilleriestukken, anti-tank en anti-luchtdoelwapens (SA-7/GRAIL en SA-16/GIMLET).

De voorziene Katangese/Angolese operatie zal een escalatie van de strijd in Zaïre betekenen en ernstige gevolgen voor de vredesonderhandelingen kunnen hebben. Bij een overlijden van de Zaïrese president [REDACTED] en daarmee wellicht het wegvallen van Zaïrese steun voor UNITA-rebellen en het verder destabiliseren van de (veiligheids-) situatie in Zaïre, neemt de kans op voornoemde operaties door Angola toe.